אלא, זֶה – רבי יהודה, פֵּירֵשׁ לְמִיתָה, וְברגע המיתה זֶה – מר זוטרא, פֵּירֵשׁ לְחַיִּים, ולא היה זמן שיוכל העבד לזכות בעצמו. וְאִיבָּא דְּאָמְרֵי שקָטָן חֲוָה אותו עבד, ובכל זאת הזדרז מר זוטרא לזכות בו, מאחר ולדעתו אף עבד קטן זוכה בעצמו בשעת מיתת רבו הגר, וסבר כחכמים וְדִלְא כְּאַבָּא שָׁאוּל, ובפי שיתבאר להלן.

הגמרא מבארת את מחלוקת חכמים ואבא שאול: דְּתַנְיָא, גֵּר שֶׁמֵּת וְלוֹ יורשין, וּבְזְבּוּז [ובזזו] יִשְׂרָאֵל את נְכָסָיו, וְחָיוּ בָּהֶן עֲבָדִים, בֵּין גְּדוֹלִים בֵּין קְטַנִּים, קָנוּ העבדים את עַצְמָן ונעשו בְּנֵי חוֹרִין, שאף עבד קטן זוכה בעצמו מן ההפקר. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר, גְּדוֹלִים קָנוּ עַצְמָן בְּנֵי חוֹרִין, לפי שהם זוכים בעצמם, אבל קְטַנִּים כָּל הַמַּחְזִיק בָּהֶן לאחר מיתת הגר, זָכָה בָּהֶן, שאינם יכולים לזכות בעצמם, ונותרו הפקר לכל.

שנינו במשנה, והעבד קוֹנֶה אֶת עַצְמוֹ מיד אדונו, בְּכֶסֶף כּוֹ' על ידי אחרים ובשטר על ידי עצמו, דברי רבי מאיר. יש לדייק מדבריו 'בְּכֶסֶף עַל יְדֵי אֲחֵרִים' אִין – אכן יוצא לחירות, אֲבָל לֹא עַל יְדֵי עַצְמוֹ – אבל אינו יכול לתת כסף שלו לשחרורו, שכל מה שקנה עבד קנה רבו. הגמרא מבררת: בְּמַאי עָסְקִינַן שאחרים משחררים את העבד בכספם, אִילֵימָא –שהם עושים כן שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ של העבד, מִכְּדִי שָׁמַעְנָא לֵיהּ – מאחר ששמענו לְרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר בגיטין (יא:) חוֹב הוּא לְעֶבֶד שֶׁיֵּצֵא מִיַּד רַבּוֹ לְחֵירוּת – יש לעבד הפסד בשחרורו, שבכך נאסר בשפחה כנענית המותרת לעבדים ואסורה לישראל, וְתָנְיָא (גיטין יא:) זָכִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו – שאפשר לזכות לאדם בלא ידיעתו, וְאֵין חָבִין לוֹ אֶלָּא בְּפָנָיו – בידיעתו ובהסכמתו. ומאחר והשחרור חוב לעבד, אין אחרים יכולים לשחררו בלא הסכמתו. הגמרא מבארת: אֶלָּא פְּשִׁיטָא שדברי רבי מאיר נאמרו, כשהאחרים נתנו את הכסף מִדַּעְתּוֹ של העבד, וְהָא קָמַשְׁמַע לָן, שעַל יְדֵי אֲחֵרִים שישחררוהו בממונם, אִין – יכול הוא להשתחרר, אבל עַל יְדֵי עַצְמוֹ בממון של עצמו, לֹא – אין הוא יכול להשתחרר, אַלְמָא – הרי שלדעתו אֵין קִנְיָן לְעֶבֶד בְּלֹא רַבּוֹ – אין אפשרות כלל שיהיה לעבד ממון שלו, שרבו קנה לכל ממונו.

הגמרא מקשה: אִי הָכִי אֵימָא סֵיפָא – אם כך, היאך יתישבו סוף דברי רבי מאיר, שהעבד משתחרר בְּשֻׁטָּר עַל יְדֵי עַצְמוֹ, ויש לדייק, שעַל יְדֵי עַצְמוֹ, אִין – אכן משתחרר, אבל עַל יְדֵי אֲחֵרִים שיקבלו עבורו את השטר, לֹא, וְאִי מדובר במשנה שנתינת הכסף וקבלת השטר היו מִדַּעְתּוֹ של העבד, עַל יְדֵי אֲחֵרִים, אַמַּאי לֹא ישתחרר העבד, הרי מעשיהם נעשו לדעתו של העבד. הגמרא מנסה לתרץ: וְכִי תֵּימָא – ואם תאמר שבאמת מדובר בשחרור הנעשה מדעתו, וּמַאי 'עַל יְדֵי עַצְמוֹ', אַף עַל יְדֵי עַצְמוֹ, שלא רק אחרים מקבלים שטר שחרור עבורו, אלא אף הוא עצמו יכול לקבל שטר שחרור, וְהָא קָא מַשְׁמַע לָן, דְּנִיטְּו וְיָדוּ בָּאִים כְּאֶחָד – הכח לזכות במה שבידו ונתינת הגט המשחררת אותו, חלים בבת אחת, שמכיון שאחר השחרור יהיה לעבד יד ורשות לעצמו, הרי שכבר עתה קודם השחרור יכול הוא לקבל את השטר בידו.

הגמרא דוחה את התירוץ: וְהָא לֹא תָּנֵי הָכִי – והרי שנינו, שאין זו דעתו של רבי מאיר, דְּתַנְיָא בברייתא, העבד משתחרר בְּשֻׁטָּר עַל יְדֵי עַצְמוֹ, וְלֹא עַל יְדֵי אֲחֵרִים, המקבלים את השטר עבורו, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר.

אָמַר אַבַּיֵי, לְעוֹלָם מדובר במשנה שהשחרור נעשה שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ של העבד, ולכן בשטר אינו משתחרר על ידי אחרים, כיון שלדעת רבי מאיר חוב הוא לעבד, וְמה ששנינו שהוא יוצא בכסף על ידי אחרים, שַׁאנִי כֶּסֶף – שונה קנין כסף משטר, הוֹאִיל וְקָנֵי לֵיהּ – הואיל והאדון קונה את העבד בכסף, בְּעַל כּוֹרְחֵיהּ של העבד, לכן גם כשהאדון משחררו, מַקְנֵי לֵיהּ – מקנה את העבד לעצמו, ומשחררו בכסף, אפילו בְּעַל כּוֹרְחֵיהּ. הגמרא מקשה: אִי הָכִי – אם זה הטעם שהעבד משתחרר בכסף אפילו בעל כרחו, שֻׁטָּר נָמֵי – גם בשטר נאמר כך, שמאחר והוא נקנה לאדון בשטר בעל כורחו של העבד, גם אחרים יקבלו שטר שחרור עבורו אפילו בעל כרחו, ומדוע שנינו שקונה את עצמו בשטר רק על ידי עצמו. מתרצת הגמרא: הַאי שְׁטָרָא לְחוּד וְהַאי שְׁטָרָא לְחוּד – שטר הקנין, שטר בפני עצמו הוא ונאמר בו לשון קניה, ושטר שחרור, שטר בפני עצמו הוא ונאמר בו לשון שחרור, ואין ללמוד דיניהם זה מזה. מקשה הגמרא: הָכָא נַמִּי – הלוא גם בכסף ניתן לומר, שהַאי כַּסְפָּא לְחוּד וְהַאי כַּסְפָּא לְחוּד – זהו כסף בפני עצמו שבו נעשה קנין, וזהו כסף שבו נעשה שחרור, והיאך מביאים ראיה מזה לזה. מתרצת הגמרא: טֵיבְעָא מֵיהָא חַד הוּא – המטבע אחד הוא בקניה ובשחרור, ואין ניכר הבדל בין המטבעות, וכשם שנקנה בעל כרחו ע"י מטבע, כך משתחרר בעל כרחו במטבע.

רָבָא אָמַר, מדובר במשנה ששחרור העבד נעשה שלא מדעתו, והטעם שכֶּסֶף מועיל בעל כורחו, כִּי קָבָלַת רַבּוֹ, שקיבל כסף מיד אחרים, היא שגָּרְמָה לוֹ [ל' לעבד] את השחרור, ואין נותני הכסף משחררים אותו, ומאחר והאדון אינו שליח העבד אלא מקבל כסף להנאתו, והעבד יוצא מאליו לחירות, לכן יכול לקבל את הכסף אפילו בעל כרחו. אבל בשחרור הנעשה בשֻׁטָּר, קַבָּלַת אֲחֵרִים את השטר מיד האדון, היא שגָּרְמָה לוֹ לשחרור, וקבלתם מועילה רק מפני שהם זוכים עבור העבד, ואין יכולים לחוב לעבד שלא מדעתו.

שנינו במשנה, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים בְּכֶסֶף עַל יְדֵי עַצְמוֹ ובשטר על ידי אחרים, ובלבד שיהא הכסף משל אחרים. הגמרא מבררת את דברי חכמים: יש לדייק, 'בְּכֶסֶף עַל יְדֵי עַצְמוֹ' אִין – אכן הוא משתחרר, אבל עַל יְדֵי אֲחֵרִים שיתנו כסף עבורו, לֹא. מקשה הגמרא: אַמַּאי אין נותנים מועילה לשחררו, נְהֵי נַמִּי – גם אם נאמר שבמשנה מדובר דְּשֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ נעשו קניינים אלו, היה צריך להועיל נתינת כסף גם על ידי אחרים, כי מַכְּדִי שָׁמַעְנָא לְהוּ – מאחר ושמענו לְרַבָּנָן דְּאָמְרֵי במסכת גיטין (יא:), זְכוּת הוּא לעבד שֶׁיֵּצֵא מִתַּחַת יַד רַבּוֹ לְחֵירוּת, שהזכות של השחרור לחירות יותר גדולה ממה שמפסיד בכך שנאסר בשפחה כנענית, וְתָנְיָא (גיטין יא:) זָכִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו וְאֵין חָבִין לוֹ אֶלָּא בְּפָנָיו, ומאחר וזכות היא לו, מדוע לא ישחררוהו אחרים בכסף שלא מדעתו.

הגמרא מנסה לתרץ: וְכִי תֵּימָא מַאי 'עַל יְדֵי עַצְמוֹ', הכוונה היא, אַף עַל יְדֵי עַצְמוֹ, אולם גם אחרים יכולים לשחררו שלא מדעתו כיון שהשחרור זכות הוא לו, וְקָא מַשְׁמַע לָן בכך שאמרו שמשתחרר בכסף על ידי עצמו, דְּיֵשׁ קִנְיָן לְעֶבֶד בְּלֹא רַבּוֹ – שאם יתנו לעבד דבר על מנת שאין לרבו רשות בו, העבד קונהו לעצמו, ויתכן שיהיה לו ממון שיוכל להשתחרר בו. הגמרא דוחה: אִי הָכִי אֵימָא סֵיפָא – אם כך קשה מהסיפא, ששנינו 'בְּשֻׁטָּר עַל יְדֵי אֲחֵרִים', ומשמע שדווקא על ידי אחרים משתחרר, וְלֹא עַל יְדֵי עַצְמוֹ. וקשה, וְהָא קַיְימָא לָן – והרי מקובלנו דְּנִיטּוֹ וְיָדוֹ בָּאִין כְּאֶחָד – הכח לזכות בשטר שקיבל לידו ונתינת הגט המשחררת אותו, חלים בבת אחת. הגמרא מנסה לקיים תירוץ זה: וְכִי תֵּימָא – ואם תאמר שכשם שפירשנו את הרישא שהכוונה אף על ידי עצמו, כך נפרש גם בסיפא, מַאי 'בשטר עַל יְדֵי אֲחֵרִים', הכוונה היא אַף עַל יְדֵי אֲחֵרִים, ויכול העבד לקבל את שטר השחרור גם על ידי עצמו. וְהָא קָא מַשְׁמַע לָן – ומה שאמרו חכמים 'על ידי אחרים', השמיענו בזה דְּזָכוּת הוּא לְעֶבֶד שֶׁיֵּצֵא מִיַּד רַבּוֹ לְחֵירוּת ולכן יכולים אף אחרים לקבל עבורו שלא מדעתו. דוחה הגמרא: אִי הָכִי שהכוונה בסיפא אף על ידי אחרים וכל שכן על ידי עצמו, וכן ברישא הכוונה אף על ידי עצמו וכל שכן על ידי אחרים, נְעָרְבִינְהוּ וְנִיתְנִינְהוּ – יכולנו לשנותם ביחד ולומר כך 'בְּכֶסֶף וּבְשֻׁטָּר בֵּין עַל יְדֵי אֲחֵרִים בֵּין עַל יְדֵי עַצְמוֹ', שכן כל האופנים מועילים, ולמה חילקם התנא, 'בכסף על ידי עצמו ובשטר על יד אחרים'.

אֶלָּא יש לבאר את המשנה כך, שחכמים אמרו רק 'בכסף על ידי אחרים', והביאור, שבְּכֶסֶף הוא משתחרר בֵּין עַל יְדֵי אֲחֵרִים שלא מדעתו, מפני שזכות היא לו, בֵּין עַל יְדֵי עַצְמוֹ, שיש לו יד לעבד בלא רבו ויתכן שיהיה לו ממון להשתחרר בו, ולדבריהם גם בשטר משתחרר בין על ידי עצמו ובין על ידי אחרים, שהרי מקובלנו ש'גיטו וידו באים כאחד'. ומה ששנינו בהמשך, בְּשֻׁטָּר עַל יְדֵי אֲחֵרִים, וְלֹא עַל יְדֵי עַצְמוֹ, אין זה מדברי חכמים, וְהתנא ששנה כן רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר הוּא, הסובר שאין העבד משתחרר בשטר על

המשך בעמוד יב

ידי עצמו, **דְּתַנְיָא** – וכפי ששנינו בברייתא, **רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, אַף בְּשָׂכָר עַל יְדֵי אֲחֵרִים וְלֹא עַל יְדֵי עַצְמוֹ,** שאין גיטו וידו באים כאחד, וכל שכן בכסף שמשתחרר רק על ידי אחרים, שלדעתו אין קנין לעבד בלא רבו ואין לו כסף שיוכל להשתחרר בו לחירות. **וְבמשנה** נאמרו **שֶׁלֹּשׁ מַחֲלוֹקוֹת בַּדָּבָר** – שלש דעות החולקות בדין שחרור עבד כנעני. לרבי מאיר העבד משתחרר בכסף על ידי אחרים ואפילו שלא מדעתו, ולא ע"י עצמו, ובשטר ע"י עצמו ולא ע"י אחרים שלא מדעתו. ולדברי חכמים העבד משתחרר בכסף ובשטר בין על ידי עצמו ובין על ידי אחרים. ולדברי רבי שמעון בן אלעזר המובאים בסיפא שמשתחרר 'בשטר על ידי אחרים', כן הדין בין בכסף ובין בשטר, שיוצא על ידי אחרים, אבל על ידי עצמו.

הגמרא מבארת את טעמו של רבי שמעון בן אלעזר: **אָמַר רַבָּה, מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר** האומר שאין שגיטו וידו באין כאחד, ולכן אין משתחרר בשטר על ידי עצמו, **נָמַר** – לפי שלמד בגזירה שוה 'לה' 'לה' עבד **מֵאָשָׁה, מָה אִשָּׁה** אינה מתגרשת **עַד שֶׁיּוֹצִיא** הבעל את **הַגֵּט לִרְשׁוּת שֶׁאֵינָהּ שֶׁלּוֹ,** שנאמר (דברים כד א) 'וְנָתַן בְּיָדָהּ', ומאחר והיא אינה קנויה לו, כשנתן את הגט בידה הוציאו מרשותו, **אַף עֶבֶד נַמִּי** אינו משתחרר **עַד שֶׁיּוֹצִיא** רבו **את גִּטּוֹ** השחרור **לִרְשׁוּת שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ,** ואם נתן את השטר לידי העבד כשעדיין הוא עבדו וידו כיד רבו, אינו משתחרר בכך, ולכן אין מועיל שטר שחרור אלא על ידי אחרים.

הגמרא ממשיכה לדון בדברי רבי שמעון בן אלעזר: **בָּעֵי רַבָּה** – הסתפק רבה,

לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר, הַסּוֹבֵר שֶׁעֶבֶד כְּנַעֲנִי אֵינוֹ מִשְׁתַּחְרֵר בְּשֶׁטַר, אֲלָא אִם כֵּן אֲחֵרִים יְקַבְּלוּהוּ עֲבוּרוֹ, עֶבֶד כְּנַעֲנִי מַהוּ שֶׁיַּעֲשֶׂה שָׁלִיחַ כְּדֵי לְקַבֵּל גִּיטּוֹ מִיַּד רַבּוֹ, שיש להסתפק מה יהיה הדין אם העבד מינה שליח שיקבל עבורו את הגט, האם יכול להשתחרר בו. וְהִסְפֵּק הוּא, האם נאמר, כֵּיוָן דְּגָמַר – מכיון שדיני העבד נלמדים בגזירה שוה 'לָהּ' 'לָהּ' מֵאִשָּׁה, ולכן יהא בְּאִשָּׁה שיכולה למנות שליח לקבל את גיטה, וכן הוא יוכל למנות שליח. אוֹ דִילְמָא רק אִשָּׁה דְּאִיהִי מָצֵי מְקַבֶּלֶת גִּיטָּהּ שָׁלִיחַ נַמִּי מָצֵי מְשַׁוֵּינָא – אשה שיכולה לקבל בעצמה את גיטה יכולה גם למנות שליח לקבל את גיטה, אֲבָל עֶבֶד דְּאִיהוּ לֹא מְקַבֵּל גִּיטֵּיהּ – שהוא עצמו אינו יכול לקבל את גיטו, לְדִבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר, שָׁלִיחַ נַמִּי לֹא מָצֵי מְשַׁוֵּי – גם אינו יכול למנות שליח לעשות כן, שעל מה שאינו יכול לעשותו, אינו יכול גם למנות שליח. בָּתַר דְּבָעְיָא חֲדַר פַּשְׁטָא – לאחר שנסתפק רבה שב והכריע שאכן למדים בגזירה שוה 'לָהּ' 'לָהּ' מֵאִשָּׁה גם לענין זה, ודין העבד בְּאִשָּׁה, וכשם שאשה יכולה למנות שליח לקבל גיטה מבעלה, כך העבד יכול למנות שליח לקבל את שטר שחרורו מרבו.

הגמרא מקשה מדברי רבה: וְאֲלָא הָא דְּאָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, הֲנֵי בָּהֲנֵי שְׁלוּחֵי דְּרַחְמָנָא נִינְהוּ – הכהנים, העובדים במקדש ומקריבים את קרבנות עם ישראל, שלוחי הקב"ה הם, ולא שליחי מביאי הקרבן. והראיה לכך, דְּאִי סַלְקָא דַּעְתָּךְ שְׁלוּחֵי דִּידָן נִינְהוּ – שאם תעלה על דעתך לומר שהם שלוחיהם של המביאים את הקרבנות, מִי אִיכָּא מִידֵּי – האם ישנו דבר כזה דַּאֲנַן לֹא מָצֵינָן עָבְדִינַן וְאִינְהוּ מָצֵי עָבְדֵי – שאנו הישראלים איננו יכולים לעשותו [כגון, קבלת הולכת וזריקת הדם שפסולים בזרים], והכהנים יכולים לעשותו בשליחותינו, אלא בהכרח ששלוחי הקב"ה הם, להקריב את הקרבנות. ולפי דברי רבה שהעבד יכול למנות שליח לקבל גיטו, יש להקשות, וְלָא – וכי אי אפשר למנות שליח לדבר שהמשלח אינו יכול לעשותו, וְהָא עֶבְדָּא דְּאִיהוּ לֹא מָצֵי מְקַבֵּל גִּיטֵּיהּ וְשָׁלִיחַ מָצֵי מְשַׁוֵּי – והרי עבד אף שאינו יכול לקבל את הגט בעצמו, מכל מקום יכול הוא למנות אחרים לקבל את הגט בשליחותו. הגמרא מתרצת: וְלֹא הִיא – אין זה נכון לדמות בין הדברים, לפי שיש לחלק, שִׁיעְבּוּדָא דְּמֵבִיאֵי קַרְבְּנוֹת, לֹא שַׁיְיכֵי – אינם שייכים בְּתוֹרַת קָרְבָּנוֹת כְּלָל, ולפיכך אין הכהנים יכולים להקריב את הקרבנות בשליחותם כיון שהם עצמם אינם כשרים להקריב. אבל עֶבֶד, אף שאינו יכול לקבל את גיטו בעצמו, שַׁיְיךְ בְּגִיטִּין, שיכול הוא לקבל גט שחרור של חבירו, דְּתַנְיָא – וכפי ששנינו בברייתא, נִרְאִין הַדְּבָרִים – הדעת נוטה לומר שֶׁהָעֶבֶד מְקַבֵּל גִּיטּוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ, הָעֶבֶד, מַיַּד רַבּוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ הרוצה לשחררו בכך, שבנתינת השטר לידיו הוציא האדון את השטר מרשותו, אֲבָל לֹא מקבל את שטר השחרור של חבירו העבד מַיַּד רַבּוֹ שֶׁלּוֹ שישניהם עבדיו, שכיון שידו כיד רבו הרי לא יצא השטר מרשות האדון כלל, ואין חבירו יכול להשתחרר בכך. ומאחר ושייך שיהיה העבד שליח לקבל גט שחרור לחבירו, יכול הוא גם למנות שליח שיקבל גט עבורו. שנינו במשנה שלדעת חכמים עבד משתחרר בנתינת כסף על ידי עצמו, וּבִלְבַד שֶׁיִּהֵא הַכֶּסֶף מִשֶּׁל אֲחֵרִים, שהעבד קיבל כסף זה מאחרים, ולכן הכסף שלו ויכול להשתחרר בו. ורבי מאיר חולק על כך וסובר שגם כסף שבא לו מאחרים הרי הוא של רבו. הגמרא דנה במה נחלקו רבי מאיר וחכמים: נֵימָא הָכָא קְמִיפַּלְגִי – נאמר שהם חולקים בדין זה, דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר אֵין קִנְיָן לְעֶבֶד בְּלֹא רַבּוֹ – שכל דבר שנקנה לעבד נקנה לאדונו, ואפילו ממון שקיבל מאחרים מתוך כוונה שממון זה יהיה שלו, נקנה לרבו, וְכֵן אֵין קִנְיָן לְאִשָּׁה בְּלֹא בַּעְלָהּ, שכל דבר שנקנה לאשה נקנה לבעלה. וְרַבָּנָן סָבְרֵי יֵשׁ קִנְיָן לְעֶבֶד בְּלֹא רַבּוֹ בממון שקיבל מאחרים, ואין הרב זוכה בממון זה, וְכֵן יֵשׁ קִנְיָן לְאִשָּׁה בממון שיש לה מאחרים בְּלֹא בַּעְלָהּ, והרי הוא שלה. ולפיכך אמרו חכמים שיתכן שיהיה לעבד ממון להשתחרר בו, ולרבי מאיר אין לו ממון כלל, שאף מה שקיבל מאחרים, של רבו הוא.

הגמרא מביאה שני אופנים אחרים בבאור מחלוקת רבי מאיר וחכמים: אָמַר רַבָּה אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, יש לבאר את מחלוקתם, דְּכוּלֵּי עָלְמָא – שהכל מודים שאֵין קִנְיָן לְעֶבֶד בְּלֹא רַבּוֹ וְאֵין קִנְיָן לְאִשָּׁה בְּלֹא בַּעְלָהּ, ואף אם הקנו להם אחרים ולא התכוונו שממון זה יהיה של הרב או של הבעל, אף על פי כן זוכים הם בו. וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – וכאן באיזה מקרה אנו עוסקים, דְּאַקְנֵי לֵיהּ אַחֵר מָנֶה – שאדם אחר הקנה לו לעבד מאה זוז, וְאָמַר לֵיהּ הריני מקנה לך את המנה עַל מְנָת שֶׁאֵין לְרַבְּךָ רְשׁוּת בּוֹ, וישאר המנה שלך, רַבִּי מֵאִיר סָבַר כִּי אָמַר לֵיהּ קָנֵי – שכאשר אמר לו קנה מנה זה, קָנֵי עָבֵד וְקָנֵי רַבֵּיהּ – קנה העבד ומיד שבא לידי העבד זכה בו רבו, שהרי יד העבד כיד רבו, וְכִי אָמַר לֵיהּ – וכאשר הוסיף ואמר לו שהקנאה זו היא עַל מְנָת שלא יזכה הרב במנה, לֹא כְּלוּם קָאָמַר לֵיהּ – אין אמירה זו כלום, לפי שאי אפשר שיהיה לעבד ממון בלא שיזכה בו רבו, והאדון קונה את המנה אפילו שהנותן הוסיף תנאי זה. ומאחר ואין לעבד ממון, אין אפשרות שיוכל העבד להשתחרר בממונו מיד רבו. וְרַבָּנָן סָבְרֵי כֵּיוָן דְּאָמַר לֵיהּ המקנה לעבד שהקנאה היא עַל מְנָת שאין לרב רשות במנה, אַהֲנֵי לֵיהּ תְּנָאֵיהּ – הועיל תנאו שישאר המנה של העבד, ויכול הוא להשתחרר בו מיד רבו, ומצאנו עבד בנעני שיוצא בכסף על ידי עצמו.

וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר שיש לבאר את מחלוקת רבי מאיר וחכמים באופן אחר, שכָּל כַּי הַאי גַּוְונָא – שכל שהיה באופן כזה שהקנו לעבד ממון על מנת שאין לרבו רשות בו, דְּכוּלֵּי עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי – בין רבי מאיר ובין חכמים מודים, דְּקָנֵי עָבֵד וְקָנֵי רַבֵּיהּ – שקנה העבד ונקנה המנה לרבו, לפי שידו כיד רבו ואין התנאי מועיל. וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – וכאן באיזה מקרה אנו עוסקים שנתלקו בו, כְּגוֹן דְּאַקְנֵי לֵיהּ אַחֵר – שאדם אחר הקנה לעבד מָנֶה, וְאָמַר לֵיהּ המקנה לעבד, איני נותנו לך אלא עַל מְנָת שֶׁתֵּצֵא בּוֹ לְחֵירוּת – שתפדה בו את עצמך בלבד. רַבִּי מֵאִיר סָבַר כִּי אָמַר לֵיהּ קָנֵי – כאשר אמר לו קנה מנה זה, קָנֵי עָבֵד וְקָנֵי רַבֵּיהּ – מיד קנה את העבד, ונקנה המנה לרבו. וְכִי אָמַר לֵיהּ – וכאשר הוסיף ואמר לו שהקנאה זו היא עַל מְנָת שלא יזכה הרב במנה, לֹא כְּלוּם קָאָמַר לֵיהּ – אין אמירה זו כלום, ולפיכך אין כלל אפשרות שיהיה לעבד ממון שלו שיוכל לפדות בו את עצמו. וְרַבָּנָן סָבְרֵי – וחכמים חולקים וסוברים שאין הרב זוכה ממנו במנה זה, מֵאַחַר וּלְדִידֵיהּ נַמִּי הָא לֹא קָא מַקְנֵי לֵיהּ – לעבד עצמו גם כן לא הקנה כסף זה, דְּהָא לֹא אָמַר לֵיהּ – שהרי לא אמר לו קנה את המנה לעצמך, אֶלָּא שאמר לו, קנהו עַל מְנָת שֶׁתֵּצֵא בּוֹ לְחֵירוּת, ומאחר ואף לעבד אין קנין במנה לעשות בו כפי רצונו, אלא המנה שלו רק כדי שיצא בו לחירות, אין האדון זוכה במנה זה, ויכול העבד להשתחרר בו מיד רבו.

הגמרא שואלת סתירה בין דברי רבי מאיר וחכמים כאן לדבריהם במקום אחר: וְרַמֵּי דְּרַבִּי מֵאִיר אְדְּרַבִּי מֵאִיר וְרַמֵּי דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן – יש להקשות סתירה מדברי רבי מאיר כאן על דבריו במקום אחר, ומדברי חכמים כאן על דבריהם במקום אחר, שנחלקו שם במחלוקת בעין זו אך דעותיהם הפוכות. דְּתַנְיָא בברייתא,